Sanna Kyyrä
johtava asiantuntija
työ- ja elinkeinoministeriö
3.3.2025

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle asiaan VNS 8/2024 vp Kulttuuripoliittinen selonteko

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selontekoon kulttuuripoliittiseksi selonteoksi. Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää lausuntomahdollisuudesta ja lausuu asiasta seuraavaa.

Kulttuuripoliittisessa selonteossa käytetään kulttuuripolitiikan kohdealueesta käsitteitä kulttuuri- ja luovat alat, kulttuuriala ja luovat alat. Yhdenmukaisuuden takia TEM käyttää lausunnossaan selonteossa käytettyä käsitettä kulttuuri- ja luovat alat. Omissa julkaisuissaan ja toimenpiteissään, työ- ja elinkeinoministeriö on tarkastellut luovan taloutta UNCTADiin (United Nations Conference on Trade and Development) nojaten kolmena liiketoiminnallisena kokonaisuutena: monistettavat sisällöt (av-ala, pelit, musiikki, kirjallisuus), luovat palvelut (muotoilu, arkkitehtuuri, muoti ja tekstiili, markkinointi, luovat toimistot) sekä tapahtuma-ala.

Kulttuuripoliittisessa selonteossa on useita yhtymäkohtia työ- ja elinkeinoministeriön tehtäviin. Ministeriö näkee kulttuuri- ja luovat alat tärkeänä esimerkiksi kotoutumisen edistämisessä ja kulttuuri- ja luovilla aloilla on myös merkittävä vaikutus kuntien, kaupunkien ja alueiden elinvoimaisuudelle ja veto- ja pitovoimalle. Lausunnossaan työ- ja elinkeinoministeriö haluaa kuitenkin keskittyä selonteossa esille nostettuihin yritys- ja rahoituspalveluihin. Lisäksi ministeriö haluaa selkeyttää selonteon ja valmistelussa olevan Luovan talouden kasvustrategian suhdetta toisiinsa. Kasvustrategian valmistelu käynnistyi, kun selontekoa jo viimeisteltiin.

Yritys- ja rahoituspalvelut kulttuuri- ja luoville aloille

Selonteossa on useita nostoja kulttuuri- ja luovien alojen yritys- ja rahoituspalvelujen kehittämiseen. Alalle kaivataan esimerkiksi uusia rahoitusmalleja investointeihin ja alkuvaiheen yritystoimintaan, koetaan että Business Finlandin tulisi tunnistaa luovan alan yritykset asiakkaina, tulisi varmistaa alan toimijoiden mahdollisuus hyötyä valtion tki-rahoituksesta sekä vahvistaa yritysten ja rahoittajien vuoropuhelua.

Työ- ja elinkeinoministeriö haluaa huomauttaa, että yritysten on toimialasta riippumatta mahdollista saada yrityspalveluja ja -rahoitusta työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan rahoittajilta kuten Business Finlandista, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista ja Finnverasta. Kulttuuri- ja luovien alojen yrityksillä on myös mahdollisuus hyödyntää valtion tutkimus-, kehitys- ja innovaatiorahoitusta (tki-

rahoitus). Kaikki rahoitus, ml. tki-rahoitus on kilpailtua ja rahoitus myönnetään parhaimmille hankkeille.

Yrityspalveluja ja -rahoitusta on tarkasteltu aiemmissa selvityksissä (esim. TEM 2023 Julkisten rahoitusinstrumenttien toimivuus monistettavien sisältöjen rahoituksessa) ja teemasta on keskusteltu myös Luovan talouden kasvustrategian valmistelussa. Aiemman työn pohjalta ministeriö tunnistaa, että esimerkiksi julkisen ja yksityisen sektorin rahoittajayhteistyötä tulee vahvistaa ja rahoittajien osaamista kulttuuri- ja luovista aloista lisätä. Business Finlandin ja Elinkeino- ja liikenne- ja ympäristökeskusten rahoitusvälineiden yhteensopivuutta tulisi vahvistaa. Yhteensopivuutta kehitettäessä kokonaisuudessa tulisi huomioida myös Kopioston hallinnoiman Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK:in opetus- ja kulttuuriministeriön erityismäärärahasta myöntämät avustukset audiovisuaalisiin tuotantoihin. AVEK:in myöntämät DigiDemo- ja CreaDemo-tuet (myöntövaltuus noin 700 000 e) on tarkoitettu konseptien, demojen ja pilottien tekemiseen ja ne toimivat erityisen hyvin alkuvaiheen yritysten ja tuotteiden edistämisessä. Ministeriö tunnistaa aiempien keskustelujen pohjalta myös tarpeen edistää EU:n tarjoamien rahoitusten (esim. Luova Eurooppa, Horisontti Eurooppa -ohjelma) hyödyntämistä kulttuuri- ja luovilla aloilla.

Hallitus on linjannut, että osana tutkimus- ja kehitysrahoitusta (t&k-rahoitus) hallitus edistää luovien alojen t&k-intensiteetin lisäämistä, sekä taiteen ja kulttuurin aloilta syntyvien tutkimuspohjaisten innovaatioiden kaupallistamista. Budjettiriihessä syksyllä 2024 hallitus päätti uutena avauksena kohdentaa 9 miljoonaa euroa Business Finlandin myöntövaltuutta luovien alojen tutkimus- ja kehitystoiminnan tukemiseen vuodesta 2025 alkaen. Business Finland on avannut luovien alojen t&k-haut tammikuussa 2025. Business Finlandin kokemuksen ja luoville aloille teettämän tutkimus- ja kehitystoiminnan kyselyn (2024) mukaan luovien alojen yritykset tarvitsevat sparrausta t&k:n ymmärtämiseen ja idean esittämiseen projektiksi. Pelkkä digitaalisten kanavien kautta asiointi ei riitä vaan tarvittaisiin resursseja (toimintamenomäärärahoja) erilaisten aktivointitoimenpiteiden käynnistämiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö on kuunnellut kulttuuri- ja luovien alojen näkemyksiä yritysten haasteista hyödyntää t&k-rahoitusta, mutta näkee että rahoituksen tulee pysyä t&k-rahoituksena ja t&k-rahoituksen kriteerit huomioivana eli sitä ei ole tarkoituksenmukaista lähteä muokkaamaan muuksi. Business Finlandille tulee nyt antaa rauha toimeenpanna hallituksen päätös. Luovien alojen yritykset ja yhteistyössä myös tutkimuslaitokset tarvitsevat myös aikaa hyödyntää saatavilla olevaa rahoitusta.

T&k-rahoituksen kohdentaminen luoville aloille on linjassa t&k-rahoituksen suunnitelman ja yrittäjyyden periaatepäätöksen kanssa. T&k-rahoituksen suunnitelmaan kirjatusti hallitus kannustaa yrityksiä t&k-toimintaan aloilta, joilla t&k-toiminta ei Suomessa ole vielä yleistä, kuten luovat alat, palvelut tai kaupan ala. Myös yrittäjyyden

periaatepäätöksessä (2024) todetaan, että palvelualoilla ja aineettoman arvon luontiin tukeutuvassa yritystoiminnassa, kuten matkailualoilla ja luovassa taloudessa, kannustetaan yrityksiä tki-toimintaan ja vahvistetaan yritysten vientimahdollisuuksia.

Työ- ja elinkeinoministeriö näkeekin, että kulttuuri- ja luovien alojen yrityspalvelu- ja rahoituspolkua tulee tarkastella kokonaisuutena, jonka yksi osa Business Finlandin tarjoamat rahoituspalvelut, ml. luovien alojen t&k-haut, ovat.

Ministeriö haluaa myös nostaa esille, että Business Finland tarjoaa luoville aloille myös esimerkiksi audiovisuaalisen alan tuotantokannustin -rahoitusta. Elinkeinoministeri Wille Rydmanin pyynnöstä, työ- ja elinkeinoministeriön virkakunta on käynnistämässä av-tuotantokannustimen vaikutuksia koskevaa selvitystä, joka valmistuu syksyllä 2025. Selvityksessä tarkastellaan mm. kannustimen taloudellisia vaikutuksia Suomen av-alan yritysten kasvulle ja kansainvälistymiselle, sekä yritystuen tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta valtion toimenpiteenä tukea av-alan yritysten ja alan kehittymistä.

Osaaminen

Työ- ja elinkeinoministeriön näkökulmasta kulttuuri- ja luovien alojen toimijoiden osaaminen yrittäjyydestä ja taloudellisesta toiminnasta on erittäin tärkeää. Ministeriön näkemyksen mukaan taide- ja kulttuurialan opiskelijoilta tulee edellyttää yrittäjyysopintoja, eikä selontekoon kirjatusti ainoastaan tarjota mahdollisuutta opiskella myös yrittäjyyttä tai muita ammatin harjoittamista tukevia taitoja. Selonteon mukaan yrittäjyys on kulttuuri- ja luovilla aloilla yleisempää mitä muilla aloilla, mikä työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan puoltaa yrittäjyysopintojen edellyttämistä.

Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta aineettomien oikeuksien strategiasta (IPR-strategia) korostaa kulttuuri- ja luovien alojen sekä julkisen hallinnon immateriaaliosaamisen vahvistamista. Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan kulttuuri- ja luovien alojen yrittäjien sekä alan kanssa toimivan julkisen sektorin mahdollistajien (mm. rahoittajat, yritysneuvojat) osaamista immateriaalioikeuksista tulee vahvistaa, koska aineettomat oikeudet ovat kulttuuri- ja luovien alojen liiketoiminnan perusta.

Monet selonteon toimenpiteet edellyttävät tiivistä ja systemaattista yhteistyötä. Luovan talouden kasvustrategian työpajoissa yritys- ja sijoittajaosallistujat ovat kertoneet, että yritystoimintana verkostoitumistilaisuuksien järjestäminen ei ole kannattavaa vaan systemaattiseen, pitkäjänteiseen ja koordinoituun verkostoitumiseen ja viestintään tarvitaan valtion osittaista tukea. Lukuisia verkostoitumistilaisuuksia, tapahtumia ja pitchauksia on järjestänyt esimerkiksi Creative Finland -toiminto, joka on myös tarjonnut

ajankohtaista tietoa luovien alojen kehittämiseen. Creative Finland on suomalaisen luovan talouden media, verkosto ja tietokanava, joka on osa Music x Median toimintaa. Music x Media on Suomen merkittävin musiikkialan ja luovien alojen vuosittainen konferenssi. Creative Finland toimii strategisessa yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Creative Finland on toiminut osittain työ- ja elinkeinoministeriön valtionavustuksella (80 000 euroa vuonna 2024). Vuodesta 2025 alkaen rahoitus ei ole enää mahdollista hallituksen leikattua momentin 32.01.40 määrärahoja osana valtiontalouden sopeuttamistoimia. Tämän takia ministeriö ei voi avata vuodelle 2025 yleistä valtionavustushakua kestävää kasvua ja kansainvälistymistä edistäville toimijoille/hankkeille.

Luovien alojen yhteistyötä ja alan tiedontuotantoa toteutettiin työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla myös Business Finlandin toimesta. Creative Business Finland -kampanja (2021–2024) neuvoi luovia aloja Business Finlandin rahoitus- ja kansainvälistymispalveluiden pariin, koordinoi työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman Suomen luovan talouden tiekartan mukaisia toimenpiteitä ja teki yhteistyötä suomalaisen luovan talouden median ja verkoston Creative Finlandin kanssa. Creative Business Finlandilla oli merkityksellinen tehtävä auttaa luovien alojen toimijoita Business Finlandin palvelujen piiriin ja tuottaa alan tunnuslukuja, koordinoida verkostoitumista ja osaamisen kehittämistä tukevia tapahtumia yrityksille sekä tuottaa tietoa myös yritysneuvojien työn tueksi. Creative Business Finland -kampanja päättyi rahoituksen päättyessä. Kampanjaa toteuttaneet asiantuntijat ovat yhä edelleen Business Finlandin palveluksessa, joten kampanjan aikana kertynyttä osaamista ei ole menetetty. Käytännössä osaamista voidaan kuitenkin hyödyntää rajallisesti, koska asiantuntijat on sidottu muihin työtehtäviin.

Ministeriön toiveet toimeenpanoon

Selonteossa peräänkuulutetaan poikkihallinnollista yhteistyötä kulttuuri- ja luovien alojen uudistumisen ja kasvun mahdollistamiseen. Yhteistyötä tarvitaan myös yrityspalvelujen- ja rahoituksen kehittämisessä. Työ- ja elinkeinoministeriö edellyttää, että toimijoiden roolit ovat selkeitä ja jokaisen hallinnonalan lähestymistapaa kunnioitetaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla puhutaan taloudellisesti kannattavan liiketoiminnan tukemisesta ja yritystuista. Ministeriö huomauttaa, että selonteossa esimerkiksi kuvaus rahoittajien tulevaisuusfoorumista korostaa kulttuurialalle tunnusomaisemmin säätiöitä ja alueellisia toimijoita. Jos kulttuuri- ja luovan alan yritys kuitenkin haluaa hyödyntää työ- ja elinkeinoministeriön tarjoamia palveluja, tulee yrityksellä olla osaamista yksityisen rahoituksen hankinnasta säätiöitä

laajemmin ja myös julkisten rahoittajien ymmärtää yksityisten sijoittajien tarjoamat rahoitusratkaisut ja niiden toimintalogiikka.

Koska eduskunnalla on mahdollisuus ohjeistaa myös selonteon toimeenpanossa, työ- ja elinkeinoministeriö toteaa evästyksenä toimeenpanosuunnitelman laadintaan muutamista yksittäisistä toimenpiteistä seuraavaa:

Työ- ja elinkeinoministeriö toivoo toimenpidesuunnitelman laadinnassa selkeää toimenpiteiden priorisointia ja jaottelua esimerkiksi lyhyen ja pitkän tähtäimen toimenpiteisiin. Selonteko sisältää mittavan määrän erilaajuisia ja eritasoisia toimenpide-esityksiä, joiden toteuttamiskelpoisuutta ja toimeenpanon priorisointia on haastavaa arvioida keskenään. Kuitenkin näin tulisi tehdä, jotta toimeenpanosuunnitelma muodostuu realistiseksi ja vuosien varrella toteutettavaksi. Ministeriö huomauttaa, että monet toimenpiteistä on jo esitetty aiemmin, mutta niiden toimeenpano ei ole edennyt. Ministeriö näkee, että ensi vaiheessa tulisi toteutettavaksi valita hyvinkin rajallinen määrä toimenpiteitä, jotta niiden toimeenpanossa viimein päästään etenemään.

Selonteossa on esitetty kulttuuri- ja luovien alojen toimikunnan perustamista tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) yhteyteen. Työ- ja elinkeinoministeriö suhtautuu esitykseen neutraalisti. Ministeriö haluaa kuitenkin nostaa esille, että TIN toimii nykymuodossaan vuoden 2027 loppuun asti. Seuraava hallitus linjaa sen jälkeen, miten seuraavalla parlamentaarisella kaudella asiakokonaisuutta lähestytään. Jos toimikunnan perustamista lähdetään selvittämään, työ- ja elinkeinoministeriö ehdottaa pohdittavaksi, että toimikunnan teema linkittyisi vahvasti arvontuotantoon ja aineettoman pääoman kasvattamiseen Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön ehdotuksena toimikunnan teemana voisi olla kulttuuri- ja luovien alojen sijaan luovat alat ja aineeton pääoma.

Selonteossa esitetään selvitettäväksi matkailijamaksun keräämistä ja sen käyttöä kulttuurin edistämiseen. Työ- ja elinkeinoministeriö ei vastusta asian selvittämistä, mutta haluaa painottaa, että toimenpide-ehdotus on kirjattu melko yleisellä tasolla, mikä jättää avoimeksi, onko matkailijamaksun lähtökohta ymmärretty ehdotusta tehdessä. Lisäksi ministeriö huomauttaa, että matkailijamaksu olisi poikkeus Suomen verojärjestelmässä. Yleisesti matkailijamaksulla viitataan veroluonteiseen lakisääteiseen maksuun, jonka kerääminen on sidottu esimerkiksi majoitusliikkeissä yöpymiseen. Matkailijamaksu on ns. korvamerkitty vero, jonka keräämisen motiivina on kattaa matkailun aiheuttamaa kulutuspainetta esimerkiksi tieverkoston tai jätehuollon ylläpidossa tai kehittää matkailualan toimintaedellytyksiä. Koska matkailijamäärät ja alan aiheuttama kulutuspaine vaihtelee paljon alueellisesti, on alueilla usein pyrkimyksenä pystyä aluetasolla määrittämään matkailijamaksun kohdentumisen käyttötarkoitus. Matkailijamaksun käyttö kulttuurin edistämiseen ei välttämättä ole tarkoituksenmukaisin prioriteetti kaikilla alueilla.

Selonteon kirjaus luovan talouden kasvustrategian sisällöstä on laadittu ennen kasvustrategian valmistelun aloittamista. Siten selonteon kirjaukseen tulee ministeriön näkemyksen mukaan suhtautua ohjeellisena. Toisin kuin selontekoon on kirjattu, kasvustrategiassa ei esimerkiksi luoda uusia rahoitusmalleja, joilla tuetaan taide- ja kulttuurialojen potentiaalin hyödyntämistä. Kasvustrategian laadinnassa voidaan tunnistaa uusien rahoitusmallien tarve luovan talouden liiketoiminnan kehittämiseksi, mutta rahoitusmallien laadinta vaatii erillisen toimeksiannon ja resursoinnin.

Selonteossa toimenpiteenä on esitetty ”Varmistetaan, että suomalaiset kulttuuri- ja luovan alan yritykset voivat hyödyntää InvestEU-ohjelman takausvälinettä”. Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa, että suhtautuu toimeenpanon realistisuuteen nykymuodossaan varauksellisesti, koska takausväline ei ole julkisen hallinnon tarjoama työkalu vaan ensisijaisesti EIR:n ja pankkien yhdessä tarjoama takausväline, jonka avulla pankit itsenäisesti päättävät rahoituksen kohdentamisesta. Ministeriön käsityksen mukaan pankit eivät ole osallistuneet selonteon laadintaan tai lausuneet siitä.

Luovan talouden kasvustrategia

Hallitusohjelmassa hallitus ilmoitti, että kulttuuripoliittisen selonteon yhteydessä hallitus laatii poikkihallinnollisen luovien alojen kasvustrategian. Kulttuuripoliittisen selonteon eduskuntakäsittelyn aikana on keskustelussa ilmennyt joitakin epätarkkuuksia kulttuuripoliittisen selonteon ja luovan talouden kasvustrategian suhteesta. Työ- ja elinkeinoministeriö haluaa täsmentää asiaa osana lausuntoaan, koska näkee että asiakirjojen ja niihin liittyvän valmistelun ja toimeenpanon onnistumisen edellytyksenä on ymmärtää selonteon ja kasvustrategian suhde toisiinsa.

Kasvustrategian valmistelu aloitettiin loppusyksystä 2024 työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyönä. Joulukuussa 2024 ministeriöt asettivat Luovan talouden neuvottelukunnan toimikaudelle 2024–2030. Neuvottelukunta on luovan talouden liiketoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen kehittämisen neuvoa-antava asiantuntijaelin, jossa ovat edustettuina yritykset, edunvalvontaorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot sekä alan liiketoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen kehittämiseen keskeisesti liittyvät ministeriöt ja niiden hallinnonalojen yksiköt.

Neuvottelukunnan tavoitteena on edistää luovan talouden kolmen liiketoiminnallisen osa-alueen eli monistettavien sisältöjen (pelit, kirjallisuus ja musiikki sekä av-ala), luovien palvelujen (arkkitehtuuri, muotoilu ja markkinointi) ja tapahtuma-alan kasvua ja kansainvälistymistä sekä varmistaa elinkeinoelämän ja julkisen sektorin pitkäjänteinen yhteistoiminta luovan talouden strategisesta suunnittelusta politiikkatoimien toimeenpanoon.

Neuvottelukunnan ensimmäisenä tehtävänä on laatia ehdotuksia luovan talouden kasvustrategian tavoitteiksi ja niiden saavuttamista tukeviksi toimenpiteiksi. Kasvustrategia laaditaan ajalle 2025–2030 ja se valmistuu kesäkuussa 2025. Kasvustrategian valmistelua tukemaan järjestettiin helmikuussa 2025 kolme kutsutyöpajaa. Työpajoissa käsiteltiin kansainvälistymistä, aineettomien oikeuksien hyödyntämistä sekä yrityspalveluja ja -rahoitusta. Työpajojen avulla osallistettiin luovan talouden toimijoita strategian valmisteluun neuvottelukunnassa edustettuina olevia tahoja laajemmin. Työpajoihin osallistui noin 90 henkilöä, jotka lähtökohtaisesti jokainen edustivat eri toimijaa. Työpajojen tuloksista työstetään tällä hetkellä toimenpideaihioiden koostetta, jota Luovan talouden neuvottelukunta jatkojalostaa kokouksessaan 7.3.2025.

Neuvottelukunnan yhtenä tehtävänä on toimeenpanna kulttuuripoliittista selontekoa omalta osaltaan osana kasvustrategiaa ja raportoida selonteon esitysten toimeenpanosta siltä osin kuin niitä toteutetaan kasvustrategian toimenpitein. Vaikka selonteon ja kasvustrategian välillä on synergioita, on Luovan talouden kasvustrategia oma itsenäinen toimenpideohjelma, joka kohdentuu luovan talouden liiketoiminnan kasvuun ja kansainvälistymiseen. Tämän takia kasvustrategian valmisteluprosessista tai sisällöstä ei juurikaan käyty keskustelua selonteon laadinnan yhteydessä. Kasvustrategiasta tavoitellaan käytännönläheistä toimenpideohjelmaa. Luovan talouden neuvottelukunnan kokouksista laaditaan verkkouutiset neuvottelukunnan Hankeikkuna-sivulle.

Lopuksi

Työ- ja elinkeinoministeriö on omalta osaltaan sitoutunut toimeenpanemaan kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteita. Ministeriö toivoo vuorovaikutuksellista ja osallistavaa toimeenpanosuunnitelman laadintaa, jossa ollaan kunnianhimoisia, mutta realistisia eri toimijoiden mahdollisuuksille toimeenpanna selontekoon kirjattuja tavoitteita ja toimenpiteitä.